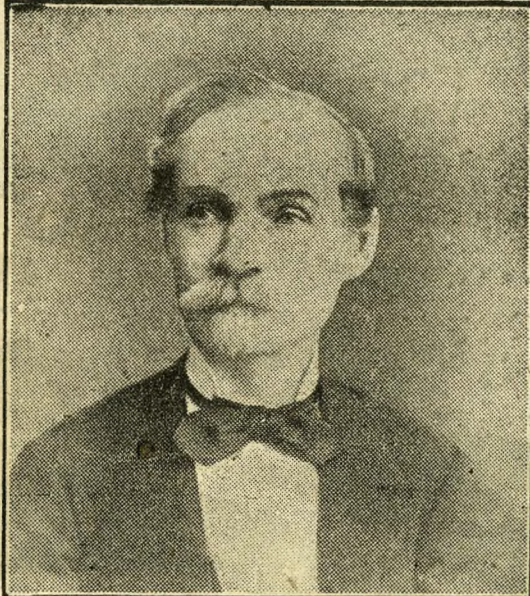

Dr. Bókay János egyetemi tanár.

Id. dr. Bókay János.

ÉDESATYÁM EMLÉKE.

Id. dr. Bókay Jánosról — dr. Bókay János egyetemi tanár, orvosprofesszor.

Szeptember 11-én több mint ötszáz német gyermekorvos látogatott el Budapestre, köztük a német gyermekorvos-tanárok ugyyszólván teljes számmal, hogy a magyar fővárosban tartásuk meg a „Gesellschaft für Kinderheilkunde“ évi ülését. A meghívás a magyar gyermekorvosok részéről történt az elmúlt évben Düsseldorfban lezajlott szép összejevetel alkalmával s a német gyermekorvos-társaság egyhangu lelkesedéssel határozott úgy, hogy eltekint ezuttal szabályaitól, melyek előírják, hogy csak német nyelvű országokban gyűlésezik. Ezen határozatával elismerését óhajtotta kifejezni a magyar gyermekorvosoknak. S midőn szeptember 10-én a gyűlés tagjait megelőzve az igazgatótanács Budapestre érkezett, első ténykedése az volt, hogy ellátogatott a Stefánia-gyermekórházba s id. Bókay Jánosnak a kórház előkertjében álló bronzszobrának talapzatára Schlossmann elnök vezetésével és ünnepi beszéde mellett babérkoszorút helyezett el, amivel kegyeletteljes tiszteletét róta le azon férfiu előtt, akit a gyermekorvos-tan története már rég a klasszikusok közé sorol.

Atyám szegény protestáns szülők gyermeke volt. 1822-ben május 27-én Iglón, a kies Szepesség 16 városának főhelyén született egy szerény vendégfogadóban, amelyet nagyatyám bérlet s melynek jövedelme csak igen szerény háztartást engedett meg. Családi nevünk Bock volt; úgy látszik, Szászországból vándorolt be ősünk, midőn a Szepesség szászokkal benépesedett.

A milió, melyben atyám gyermekkorát élte, szerényen polgárius volt, de az ócska butorlatu szobában mégis állott egy primitív spinét. E régi hangszereken az ünnepnapokon nagyatyám ujjai alatt Luther dalai és koráljai szólaltak meg, melyek aztán egy egész életre belevésődtek a fiatalok emlékébe és szívébe. Mint egyik életirója mondja, „szakadatlan munka, szigorú becsületesség, erős vallásos hit és tisztas szegénység voltak azon befolyások, melyek alatt ő ifjúkorát és iskolaéveit töltötte s melyek a férfiu megérett jellemén is rajta hagyták félreismerhetetlen nyomukat“.

Atyám 1849-ben kezdett feltűnni, midőn dr. Schöpf-Mereit a szabadságharc elvonta az általa alapított szerény, kis, alig 16 ágyas pesti gyermekórháztól, mert mint jeles sebész a hadseregben Görgey hadtestéhez vonult be, hogy kis kórházába soha vissza ne térjen; a szabadság arc gyászos letörése után ugyanis Kossuth Lajossal együtt Törökországba emigrált. Az 1848—49-iki szabadságharc alatt főnöke távolléte folytán boldogult atyám mint segédorvos vezette a kórházat nehéz viszonyok között. Bátyjával, ki mint utászfőhadnagy tett szolgálatot a honvédseregben s Máriaassy ezredes vezetés alatt résztvett Budavár ostromában. Budavár bevétel után a Bókai nevet vette föl. Midőn a magyar hadsereg 1849 május 3-án megjelent Budavár előtt a Gellérthe-

gyen s részint onnan, részint a Naphegyről támadásokat intézett a vár ellen, tudvalévő, hogy Hentzi a békés és védtelen Pestet szüntelenül bombáztatta s lakosságának egy részét menekülésre kényszerítette. Minthogy a bombák a Kerepesi-utra (mai Rákóczi-ut) is elhataloltak, sőt egy-egy ágyugolyó az Ösz-utcai (mai Szentkirályi-utca) híres emeletes Mátyás-kávéház épületét is elérte, atyám, a fiatal secundarius, a kórházban fekvő kis betegeket az ápolónőkkel együtt kilakoltatta a Városligetnek egy kertes házába s itt maradtak a betegek mindaddig, míg Görgey május hó 21-én Budavárát bevette. Ez volt atyám gyermekorvosi pályájának kezdete. Eredetileg sebész szeretett volna lenni s Balassánál óhajtotta elnyerni a tanársegédi állást, de szerencsés végtetnek tekinthetjük, ami atyámat akkor oly mélyen bántotta, hogy Balassa felfüggesztése és fogása idején atyám mint protestáns a versenyt meg nem állotta s a sebészeti klinikai tanársegédségtől elűtett.

A szerencsés véletlen tehát őt a gyermekorvos-tan terére sodorta s ettől kezdve feladatának tekintette, hogy azt az örökséget, melyet Schöpf-Mereitől átvett, hűen megőrizze, sőt gyarapítsa. A külföld előtt először 1858-ban tűnt fel, midőn német nyelven egy oly kőrfo-lyamatról irt, mely akkor a külföldi szakemberek előtt még alighogy ismert volt. Ekkor kezd tehetsége igazán kibontakozni. Rövidesen szorosabb kontaktusba kerül az osztrák és német szakemberekkel, itthon pedig meghitt baráti kapcsolatba jut Balassával és annak baráti körével s már kezd kialakulni Balassa körül az a meghitt társaság, melynek a magyar orvosi kultúra oly sok szépet és maradandót köszön. Ezt a társaságot hasonlítottam én nemrég egy ünnepi beszédemben a Grál-lovagokhoz. Ez a kis társaság, mely fokról-fokra bővült, mély fájdalommal szemlélte az ötvenes évek nyomasztó eseményeit, de hazafias és törhetetlen reménnyel várta a szebb jövőt, a hajnal hasadását. Tudjuk a hatvanas évek történetéből, hogy a Kazinczy születésének száz éves évfordulóján rendezett ünnepélyen már mindenkiben megizmosodott a jobb jövő reményének hite, melyet csak növeltek a Berzsenyi-ünnepélyek; ezeken már magyar ruhában, mentésen, kardosan jelentek meg az uri rendek, az asszonyok pillangós főkötővel, a kis-asszonyok ingvállban, pártával fejkön s a lakomák tósztaiból izzó lánggal csapott fel a honszeretet. A honszeretet erős fellángolásának mintegy szimboluma, hogy csakhamar általánossá vált a magyar ruha, eltűnt a köcsög kalap „s még az óvatos hazafiak is zsinórt varrattak pantallonjukra s alulra jelzésül egy kis gombházat tettek“. Ekkor kaptam én is boldogult bátyámmal, mint kis gyerek, kis fokost és sarkantyus csizmát, a sarkantyut azonban nem sokáig élvezhettük, mert szerencsétlenségünkre a nappali szoba szép vörös selyem

diványát a sarkantyunkkal végigszakítottuk és a sarkantyú lekerült a csizmánkról.

Balassa kis köre tervszerűen készülődik a nagy időkre és szövi a jobb jövő nagy tudományos terveit, és azt hiszem, nem csalódom, hogy jórészt Balassa nagy tekintélye hozta létre az egyetem köreiben azt, hogy az egyetem tanácsa az uralkodóhoz felterjesztést intézett a magyar nyelven való tanítás érdekében. Ez a felterjesztés, fájdalom, nagy áldozatot kívánt tőlünk, mert a Prágából hozzánk származott Czermák tanárnak, a kiváló életbuvárnak, a gégetükör tudós fölfedezőjének, ki 1859-ben került mint tanár az egyetemünkre, eltávozását jelentette. Czermákra ugyanis, ki Balassával, atyámmal stb. a legszorosabb baráti viszonyban állott, az egyetemi tanácsnak az uralkodóhoz tett felterjesztése mély hatást gyakorolt s mert látta, hogy az a rendszer, melynek uralma alatt lett tanár a pesti egyetemen, immár gyűlöltté vált, díszes állásáról önként leköszönt s bármennyire is marasztalták barátai, hazánkba eltávozott; a szoros kapcsolatot azonban barátaival, így atyámmal is, haláláig fenntartotta. Hogy mennyire erős volt a hazafias érzés akkor mindenkiben, mutatta, hogy midőn a hatvanas évek elején a bécsi egyetemen Mayr, a gyermekorvos-tanára elhalt s atyámat bécsi osztrák barátai biztatták, hogy menjen fel Bécsbe és pályázzék a tanszékre, melyre ő lett volna a legkomolyabb aspiráns, atyám, mély hazafias érzésétől vezetve, itthon maradt, nem szakadt el hazájától és így nyerte el Wiederhofer a bécsi tanszékét, ki akkor egészen fiatal másodorvosa volt a bécsi Szent Anna-gyermekórháznak.

Az ezután következő időszakot atyám „Sturm u. Drang-periode“-jának nevezhetjük, amennyiben ekkor látnak napvilágot bel- és külföldi szaklapokban irt alapvető cikkei egyes gyermekbetegségekről, melyeket először ő állapított meg. Ezen munkálatok a külföld előtt is ismertté teszik az általa vezetett Ösz-utcai szerény intézetet s atyám mind szorosabb tudományos és baráti összeköttetésbe lép a külföldi: osztrák, német és svájci jeles gyermekorvosokkal. Általában a hazai orvostudomány terén a fejlődés ebben az időben minden irányban örvendetesen megindult, kétségtelenül a fokról-fokra emelkedő hazafias bizakodás befolyása alatt, hisz tudjuk, hogy Deák Ferenc híres husvéti cikke, melyet Salamon Ferencnek mondott tollba s mely 1865 április 16-án, husvét másodnapján jelent meg a Pesti Naplóban, a várt szebb jövőt még közelebb varázsolta s egyszerű mozgásba hozta minden téren a magyar közélet vezető férfait.

Hogy az a szerény intézet, melyet atyám vezetett s mely alig számlált többet 60 betegágynál, már akkor oly ismert volt, talán az is mutatja, hogy 1868-ban, mikor Jókai megírja nagyszerű regényét, a „Köszívű ember fiait“, az Ösz-utcai gyermekórházról is melegen emlékezik meg regénye második kötetében s Porzó (Agai Adolf) „Utazás Pestről Budapestre“ c. gyönyörű tárcasorozatában az ő ismert ékes tollával meglehető melegséggel ír az intézetről és atyámról.

Igy küzdötte fel magát atyám lépésről-lépésre arra az állásra, melyből mint az ország első gyermekorvosa, a közönség osztatlan bizalmát vívta ki, s melyben mint tanár termékeny munkássága által szaktudományának fejlesztéséhez jelentékeny mértékben hozzájárult. Iskolát teremtett s a világszerte ismert Stefánia szegénygyermekórház létesítésével annak méltó műhelyt is adott. Egész életét a szenvedő beteg gyermekek sorsa megjavításának szentelte s egész működését két egyszerű, de sokatmondó szóba foglalhatom össze:

— *Dilexit parvulos.* (Szerette a gyermekeket.)

Csak nemrég elhunyt jelesünk: báró Müller Kálmán mondta egy beszédében, hogy „olyan országban, mint a mienk, ahol a böleső oly közel áll a koporsóhoz, hogy nem ritkán mind a kettőt ugyanabból a fatörzsből faragják, ott a gyermekorvos-tannak és az ennek talaján felsarjadzott minden socialhygiénes és humanitárius intézménynek kétszeres jelentősége van, mert hiszen a jövőnek nemzeti ereje függ attól, hogy ezt a szakmát a tudományosságnak milyen színvonalán művelik“. Hogy ezt a színvonalat elértük és a színvonalat tartjuk, ez kétségtelenül atyám érdeme.

Atyámnak hűen állott oldalán mindhaláláig boldogult anyám, ki régi pestmegyei nemesi családból származott s Pest-, Fejér- és Komárommegyében birt nagyszámu rokonsággal, így *Jókainak* másodunokatestvére volt. Mintaképe volt a nemes értelemben vett izigvérig magyar nagyasszonynak s gyengédséggel támogatta atyámat nehéz foglalkozásában, lesve gondolatait. Ebben a harmonikus környezetben nőttünk mi fel bátyámmal s ha életem folyására visszatekintek, azt látom, hogy ha sikereket értem el pályámon, úgy annak kulcsa az volt, hogy tudományos törekvéseimben mindenkoron boldogult atyám volt mintaképem. Mint kis gyermekeket, bátyámat és engem persze jórészt boldog emlékü anyám nevelt s ma, hetvenéves korom határán, ősz fejjel is meghatottan emlékezem vissza arra az időre, amidőn mint 3—4 éves kis gyerek anyám ölében aludtam el az ő édes, lágyhangu dudolása mellett, a: „Képeddel alszom el, képeddel ébredek“ dalára.
